

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA NAFOSAT TARBIYASINI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI

Turabboyeva Omadxon Olimjon qizi

University of Business and Science nodavlat oliy ta'lim muassasasi

Pedagogika va axborot texnologiyalari fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi sirtqi 21-09 guruh talabasi

Andijon viloyati Buloqboshi tumani

8-umumta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15342146>

Annotatsiya: ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilaridagi tarbiyaviy jarayonlar, aynan nafosat tarbiyasi misolida shakllantirishning ahamiyati, usul va vositalari yordamida rivojlantirish haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, tarbiya, nafosat tarbiyasi, madaniyat, uzluksiz ta'lim, rivojlanish, tamoyillar, vazifalar va ustivor yo'nalishlar.

Аннотация: В статье представлена информация о важности формирования, развития и использования методов и средств в образовательном процессе учащихся начальной школы, в частности, в случае воспитания элегантности.

Ключевые слова: начальное образование, воспитание, образование изящества, культуры, непрерывное образование, развитие, принципы, задачи и приоритеты.

Abstract: this article provides information about the importance of shaping, developing and using methods and tools in the educational processes of primary school students, specifically in the case of education of elegance.

Keywords: primary education, education, education of elegance, culture, continuing education, development, principles, tasks and priorities.

Ta'lim maskanlari bola uchun faqatgina ta'lim beribgina qolmay, balki tarbiya jarayonida xam faol ishtirok etuvchi obektlardan xisoblanadi. Umumta'lim maktablari esa bolada tarbiyaviy jarayonlarni shakllanishida katta ahamiyat kasb etadi.

Nafosat tarbiyasi - bu bolaning umumiy ta'limida nihoyatda muhim pozitsiyadir. So'nggi paytlarda ushbu muammoga qiziqish ortadi. Estetik tarbiya nazariyasi va amaliyoti har tomonlama rivojlangan, ma'naviy jihatdan boy shaxs uchun axloqiy tarbiyaning muhim manbalaridan biridir. Tanlangan mavzuning ahamiyati shundan iboratki, kelajakdagi dunyoqarashning kamoloti uchun estetik qarashlarni shakllantirish zarur. Ularsiz u voqelikni to'liq qamrab olishga qodir bo'lmaydi. Ko'plab tarbiyachilar, madaniyat arboblari maktabgacha yoshda shaxsiyat va estetik madaniyatni shakllantirish zarurdir. Chunki bu eng maqbulidir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga nafosat tarbiyasini o'rgatishning maqsadi va vazifalari juda ko'p qirrali pedagogik hamda psixologik jarayon hisoblanadi. Nafosat tarbiyasi maqsadi bir necha yo'nalishlarda namoyon bo'ladi. Ularni shartli ravishda quyidagicha tasavvur etishimiz mumkin bo'ladi:

- bolalarning nafosat tarbiyasiga moyilligi darajasini aniqlash;
- bolalarning nafosat tarbiyasi bo'yicha bilimlari va ko'nikmalari darajasini aniqlash;
- bolalarning nafosat tarbiyasi bo'yicha bajariladigan ishlarning yo'nalishlari va vazifalarini aniqlash;
- bolalarda nafosat tarbiyasining to'g'ri shakllanishiga erishish.

Maktab yoshidagi, ayniqsa boshlang'ich sinf o'quvchilariga nafosat tarbiyasi berishning vazifalari quyidagilardan iboratdir:

- nafosatning his — tuyg'usini shakllantirish;
- estetik fikr — mulohazani shakllantirish;
- estetik didni to'g'ri tarbiyalash;
- bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- go'zallikni sevishga bo'lgan hayotiy ehtiyojini o'stirib borish.

Bolalar go'zallikni idrok qilish qobiliyatiga ega bo'lganliklari uchun hayajonlanish, qayg'urish, darg'azab bo'lish, quvonish, zavqlanish kabi his — tuyg'ularni boshdan kechiradilar. Bundan tashqari kishi yuksak badiiy mahorat bilan yaratilgan obrazni yoki tabiat, hayotdagi go'zal hodisani idrok qilganidan zavq — shavqqa to'ladi.

Bolalarda kuzatish madaniyatini tarbiyalash ularning go'zallikka bo'lgan intilishlarini o'stirish uchun juda muhim. Ko'p hollarda bollar biror narsaga qarab turadilar—u, uning o'zini ko'rmaydilar, quloq soladilar—u, eshitmaydilar. Shuning uchun ularga tabiatda, o'rmonda tog'lar va cho'llarda turli tovushlarni farq qilishni o'rgatish lozim.

Nafosat haqidagi tushunchalarni o'zlashtirib olish, ajaoyib san'at asarini sayoz, past saviyada yozilgan asardan farqlash, o'z fikr — mulohazalarini to'g'ri ekanligini qattiq turib, himoya qilishga yordam beradi.

Nafosat tarbiyasi barcha yoshdagi kishilarga bab-baravar zarur. Ammo butun tarbiya tizimida, amalda isbotlanganidek, nafosat tarbiyasini singdirishni insonning bolalik davridan boshlash nihoyatda muhim, u davr inson hayotida fe'l-atvor, irodaning, did, go'zallik tuyg'usi va hayotiy tushunchaning paydo bo'lishi va shakllanishi davridir.

Bolalikda aql-farosat, axloqiy ko'nikmalarni tarbiyalash bilan bir qatorda, ularda chiroyli, nafis, go'zal narsalardan zavq ola bilishni, go'zallikni dag'allikdan, qo'pollikdan tez ajrata olish qobiliyatini tarbiyalashimiz kerak. Go'zallikni xunuklikdan ajrata olish, go'zallikni sevish, unga intilish qobiliyati soddalikdan murakkablikka qarab o'sib boradi. Bola to'rt-besh yoshidayoq kiyinishdagi go'zallikka, ixchamlikka, nafislikka, chiroylilikka e'tibor bera boshlaydi, to'qqiz-o'n yoshlarda esa yurish-turishdagi, xatti-harakatdagi go'zallikning ham fahmiga yetadigan bo'ladi, o'n to'rt-o'n besh yoshlarda mehnatdagi, ijtimoiy hayotdagi go'zallikni ham anglash qobiliyatiga ega bo'ladi.

Lekin bu gap besh yoshli bolalarga ijtimoiy hayotdagi go'zallik haqida tushunchalar berishning hojati yo'q degan fikrni bildirmaydi. Yosh bolalarga ham mehnat haqida, hayot haqida gapirib berish mumkin, ammo bu suhbatlar nihoyatda soddaxcham va bola hurmat qiladigan biror kimsaning ishlari misolida olib borilsa, ayni muddao bo'ladi. Nozik didni, go'zallik tuyg'usini shakllantirishda go'zal muhitning roli katta. Biz chiroyli muhit deganda bolaga chiroyli ko'ringan, uning qalbida zavq-shavq uyg'otadigan narsalar, buyumlar, voqealar, hodisalarni tushunamiz. Bunda oila vabog'chalar asosiy rol o'ynaydi.

Oilada bolani tozalikka, tartiblilikka, go'zallikni sevishga o'rgatish kerak. Buning uchun, avvalo, uyda barcha buyumlar did bilan tanlab, joylashtirilgan, toza, saranjom-sarishta bo'lgani ma'qul. Chunki bolaga ikki xil narsa ko'proq ta'sir qiladi. Birinchisi bolaning ko'ziga tez-tez tashlanadigan buyumlar, odamlar o'rtasidagi munosabat bo'lsa, ikkinchisi bolaning o'ziga bevosita tegishli bo'lgan narsalar — kiyimkechak, idish tovoqlar, kitoblar, o'yinchoqlar, yozuv stoli va boshqalardir. Bola o'z buyumlarini asrab, avaylab, toza-ozoda, saranjom-sarishta qilib

yurishga o'rgansa, u yoshi ulg'aygan sayin go'zallikning murakkab ko'rinishlarini tabiatdagi uyg'unlikni, san'atdagi go'zallikni payqab olish uchun tayyorlana boradi.

Dasturga ko'ra bolalarga dastlab xulq-atvor va turmushdagi go'zallik, ya'ni buyumlar, kiyimlar, o'quv qurollarini toza ozoda, chiroyli asrash, ularni saranjom-sarishta saqlay bilish, ulardan to'g'ri va o'rinli foydalanish o'rgatiladi. Bolalarda xushmuomala bo'lish, qo'pollikdan nafratlanish, ifloslik, tartibsizlikka murosasiz bo'lish kabi xususiyatlar tarbiyalanib boradi.

Nafosat tarbiyasi ta'sirida bolalar qalbi shunchalik noziklashadiki, ular har bir so'zni darhol quloqqa oladigan bo'ladi, qalb fazilati ortadi, nafosat his-tuyg'usi kuchayadi; his etish, tushunish, qadrlash, zavqlanish, nafratlana bilish, biror hodisaga munosabat bildirish — bular nafosat tarbiyasining alifbosi hisoblanadi. Nafosat tarbiyasining asosi oiladan boshlanadi, go'daklik davrida vaqtida ovqatlanish, uxlash tartibiga rioya etish, uyda ozodalik, saranjom-sarishtalik, oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro hurmat, qadr-qimmat bola qalbida o'chmas iz qoldiradi. Bola oldida behayo so'zlarni aytish, bachkana qiliqlar, xatti-harakatlar, kimlarnidir yomonlab, masxara qilish bola tarbiyasiga yomon ta'sir etadi. Nafosat tarbiyasi orqali ovqat pishirish, dasturxon atrofida o'tirib ovqatlanish jarayonidagi azaliy sharqona odat, odob qoidalariga amal qilish o'rgatiladi. Oila go'zallik tarbiyasining birinchi o'chog'i bo'lsa, undan keyin maktab, o'qituvchi-tarbiyachi o'giti, jamoatchilik, kattalar ta'siri ta'limtarbiyada muhim o'rin tutadi. Mana shu jarayonda bolaning har bir xatti-harakati kuzatib borilishi, xatolari sabr-chidam, o'rni, yotig'i bilan tuzatib turilishi lozim.

Mehmonga borish, mehmon kutish, ko'chada yurish kabi otabobolarimiz tajribasi o'rgatilmog'i zarur. "Assalomu alaykum" dan boshlab, chehra tabassumi, kattalar oldida bosh egib turish, har bir nasihati uchun minnatdorchilik bildirish, ketishga ruxsat so'rash — bular birinchi o'rindagi talablarga kiradi. Ayniqsa, so'zlash odobiga jiddiy e'tibor berish darkor. So'zlaganda tinglayotgan kishi ko'ziga qarab turish, so'zlab turib u yoq-bu yoqqa alanglash yoki teskari qarab to'ng'illash odobsizlik ekanligini yaxshi anglab yetish, og'izdagi luqmani yutgandan keyin ohista gap boshlash, shoshilmay, dona – dona qilib maqsadni aniq, dangal, ravshan, eshitarli ovoz bilan tushuntirish kerakligi o'rgatiladi. Bular — odob go'zalligidir.

Nafosat tarbiyasi orqali o'z-o'zini boshqarish shakllanadi. Bu o'zo'ziga asta-sekin talabchanlikni keltirib chiqaradi..

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bola huquqlari to'g'risida konvensiya. BMT.20.11.1989 YIL
2. O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentyabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2006 yil 16 fevral 25-sonli "Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi Qarori
4. Egamberdieva N.M. Ijtimoiy pedagogika. Darslik.T.2009
5. Pedagogik atamalar lug'ati.. – T.: "Fan", 2008. – B. 47.
6. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. Ўқув қўлл. -Т.: Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси, 2006.
7. Toxirovna, K. F. (2024). O 'Qituvchilik Faoliyatida Deontologik Tayyorgarlikni

Oshirish. *Miasto Przyszłości*, 51, 146-148.

8. Kalandarova F.T. KOMPETENTSIYAGA ASOSLANGAN YONDASHUV BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING DEONTOLOGIK KOMPETENTSIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSI SIFATIDA. <https://www.iupr.ru/5-120-2024>

9. Kalandarova, F. (2024). O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMMUNIKATIV QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA DEONTOLOGIK YONDASHUV. Namangan Davlat Universiteti.

10. Toxirovna, K. F. BO 'AJAK BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QITUVCHILARINING DEONTOLOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR Abdullayeva Nasibaxon Jo'rayevna pfd, professor. O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ANDIJON DAVLAT UNIVERSITETI UMUMIY PEDAGOGIKA KAFEDRASI, 120.